

ВИВЧЕННЯ ОСОБИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Л.М. Овдійчук

У статті йдеться про особливості вивчення біографії Олександра Олеся у школі за допомогою авторської таблиці «Естетичні уподобання українських письменників». Автор пропонує різні форми, методи, прийоми роботи на уроці. Таблиця використовується як навчальний інформаційний матеріал і як наочність.

Важливим етапом у осягненні творчості митця є знайомство з його біографією. „Основна функція біографії – максимально наблизити учнів до розуміння особистості письменника [1, с.110]”.

Тому метою таких занять є представлення письменника як різнобічної особистості: його характеру, уподобань, життєвого та творчого кредо, сфери діяльності. Сучасна методична наука, відкинувши хронологічний принцип у вивченні біографії письменника, пропонує розкривати особистість митця у єдності із творчістю. Основними методами, прийомами та формами роботи на уроках є цікава розповідь з емоційним початком, що відтворює яскравий епізод із життя письменника, повідомлення учнів із читанням спогадів, уривків з листів, щоденників, автобіографічних творів, використання зорової, слухової, синтетичної наочності, яка відтворює певні епізоди життя, духовний світ митців слова. Про це йдеться у працях Н. Волошиної, С. Жили, І. Каплан, Ю. Ковбасенка, Л. Мірошніченко, А. Лісовського, Є. Пасічника, Б. Степанишина.

Допоміжним матеріалом у проведенні таких уроків є авторська таблиця „Естетичні уподобання українських письменників [2]”. Серед українських літераторів багато всебічно обдарованих особистостей, які, крім письменницького таланту, мали й інші здібності: малярські, музичні, акторські. Вони були тонкими знавцями музики, живопису і у своїх листах, щоденникових записках залишили цікаві думки, захоплені відгуки про мистецькі твори. Поєднання наочних та словесних методів навчання як-от: читання уривків та розгляд улюблених живописних полотен, слухання улюблених музичних творів та бесіда на емоційне сприйняття, - це ефективні форми роботи на уроках вивчення особи письменника. Адже це сприяє розширенню кругозору, спонукає до мислительних дій, зацікавлює учнів, формує естетичні почуття. Світ захоплень митців слова є гарним прикладом для сучасної молоді, яка обмежує своє коло захоплень теле- та відеопродукцією досить сумнівного гатунку, примітивною музикою.

Метою статті є представити методи, прийоми та форми роботи з таблицею «Естетичні уподобання українських письменників. Олександр Олесь» на уроках української літератури.

Вивчення життя і творчості Олександра Олеся передбачено програмою у 10 класі. [3] Пропонуємо таблицю [4], яка у концентрованому вигляді подає цікаві факти з життя митця.

У таблиці матеріали представлені за такими розділами: сфера діяльності, риси характеру, кредо та світ захоплень (улюблені письменники, митці, улюблені заняття й природні обдарування).

Сфера діяльності Олександра Олеся досить розмаїта: публіцист, перекладач, поет, прозаїк, сатирик, громадський діяч, ветеринар за професією, статистик, видавець, редактор, фундатор товариства „Вільний театр”, організатор і голова Союзу українських письменників і журналістів у еміграції.

Риси характеру: скромний, чуйний, делікатний, лагідний, емоційний.

Мав чутливу музикальну душу. „За вдачею він був людиною, яка вічно кудись поривається, шукає нового оточення, нових зустрічей, нових вражень”.

Кредо письменника засвідчене у його поезіях, а також у листах, щоденникових записах. Пропонуємо окремі з них:

На чистім престолі із слів і із крові,
курить моє серце, палає з любові.
А ти, наче ангел, схилилась над ним.
Над всесвіт – над серцем моїм.

„...Крила має той, хто має сильну волю: твердо, непохитно, незломно іде вперед до наміченої мети”.

Гори! Життя – єдина мить.
Для смерті ж - вічність ціла...

Не голосу - громів небесних!
Не слів, а каменів важких,
Щоб міг я гнівно кинуть в них,
Рабів безглуздих і безчесних.

Я – мов сурмач без сурми голосної,
Я – мов стрілець без зброї золотої,
Я – мов орел без сизих крил,
Я – мов вістун серед могил.

„Як я можу вловити слова в тій музиці, що шумить річками в моїй душі? Коли б я був композитором, я легко виливав би сей шум, моя душа могла б безпосередньо говорити з душами людськими... На жаль, навіть грамоти музичної не знаю”.

„Я хочу стати Богом дужим, щоб принести на землю сонце”.

Улюблені письменники: у дитинстві був зачарований „Кобзарем” Т. Шевченка і майже всього знав напам’ять. В юності захоплювався Байроном, Шеллі, Мюссе, пізніше – творчістю Шопенгауера та Гауптмана. Найбільший вплив на творчість поета зробили Нікітін, Кольцов, Лермонтов, Надсон, А. Шеншин. Високо цінував творчість О. Кобилянської.

Улюблені види мистецтв та улюблені митці. Любив театр М. Садовського. Улюблені актори: В. Комісаржевська, М. Заньковецька, П. Саксаганський. Захоплювався музичним мистецтвом, зокрема творчістю Ф. Шаляпіна.

Улюблені заняття й природні обдарування: любив слухати і тонко відчував музику. Захоплювався театром, присвятив ряд поезій-захоплень акторам. Талановито грав у аматорських виставах. Безмежно любив життя.

Найбільша пристрасть – рибальство. Любив проводити час у кав’ярнях, ресторанах, де панувало світло, музика, де міг поспілкуватися.

Методика використання таблиці на уроках досить різноманітна.

Ознайомлення з її матеріалами можливі як на етапі сприймання і засвоєння нового матеріалу, так і на етапі узагальнення і систематизації вивченого. Тобто в одному випадку таблиця буде наочним, в іншому - інформаційним матеріалом або ж орієнтиром у підборі мистецьких творів як емоційно-змістового доповнення естетичного світу (почуттів, смаків, уподобань, обдарувань) письменника. Таблиця передбачає комплексну взаємодію мистецтв і створення естетичного середовища уроків за допомогою улюблених мистецьких творів письменника, фотопортретів, ілюстрацій чи речей, які відтворюють чи символізують духовний світ митця. Доречним буде на уроці запис Шаляпіна, фото улюблених акторів та вірші, їм присвячені. Запитання до бесіди, які можна запропонувати учням, стосуються особистісних аспектів сприйняття Олександра Олеся як людини і значущості для кожного окремого учня його суто індивідуальних якостей:

1. Які риси характеру митця вам імпонують?

2. Які риси ви хотіли сформувати в себе?
3. Що вам не подобається в характері поета?
4. Які з рис характеру визначили долю письменника?
5. Які з наведених висловів (кредо), на вашу думку, найбільше відповідають характерові поетки?
6. Як ви оцінюєте життєве і мистецьке кредо Олеся?
7. Чи є серед названих письменників ваш улюблений?
8. Твори яких із названих письменників вам хотілося б прочитати?
9. Які ваші улюблені митці слова?
10. Яке хобі Олександра Олеся вам імпонує?
11. Які ваші улюблені заняття?
12. Яке зі своїх обдарувань ви б хотіли розвивати?

Отже, вивчаючи особу митця через призму його естетичних уподобань, поглядів, кредо, маємо змогу виконати ряд завдань методичного, педагогічного та естетичного характеру:

- впливати на формування смаків та уподобань старшокласників;
- формувати особистісні моральні якості;
- створювати ситуації, які викликають співпереживання і дають можливість відчувати ще не пережиті почуття;
- розвивати образне та логічне мислення;
- удосконалювати вміння зв'язно висловлюватися;
- розширювати кругозір, знайомити з високим мистецтвом;
- сприяти формуванню почуття прекрасного, піднесеного на основі мистецьких уподобань та захоплень українських письменників.

Таким чином, біографія митця, його багатий духовний світ послужать естетичним уроком сучасній молоді, сприятимуть розвитку естетичної свідомості особистості та формуванню шляхетних людських почуттів.

SUMMARY

In the article the question is features of study of biography of Alexander Oles' at school by an author table aesthetically «Beautiful tastes of the Ukrainian writers». An author offers different forms, methods, receptions of work on a lesson. A table is used as educational informative material and as evident.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За редакцією доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України Н. Й. Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. – 344с.
2. Овдійчук Л. Естетичні уподобання українських письменників // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2001. – №3. – С.115-119 ; 2003. – №1. – С.142-147.; 2004. – №2. – С.50-54
3. Українська література Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 5-12 класи. – К.: Перун, 2005. – 201с.
4. Овдійчук Л. Олександр Олесь «Естетичні уподобання українських письменників» // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. –2004. – №2. – С.53.